

HONČ, PETR:

***SPOJENCI I RIVALOVÉ. CÍRKEV A STÁT V DOBĚ
PLATNOSTI SOLNÍ SMLOUVY (1630–1782).***

ARGO, PRAHA 2021, 276 S.

ISBN 978-80-257-3594-7

Michal Nguyen

Recenzovaná kniha představuje završení autorova disertačního výzkumu, který probíhal na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy a dospěl do zdárného konce v roce 2018.¹ Hned na úvod je nutné poznamenat, že úsilí Petra Honče se bezezbytku zúročilo a o tři roky později se na pultech knihkupců objevila předmětná kniha. Ta vychází v době, která je stále bohatá na mýty a předsudky spojené například s církevními restitucemi. I z tohoto důvodu si zaslouží naši pozornost.

V úvodu Petr Honč čtenáře upozorňuje, že se kniha „věnuje církevním, nikoliv hospodářským dějinám“.² Na tomto místě je třeba rovnou uvést, že autorovo vyjádření je vskutku pokorné. Hlavní těžiště a cíl práce nepochybně spočívají v mapování fungování a významu solní smlouvy, i tak ovšem Petr Honč zdařile zasazuje tuto problematiku do dobového kontextu a text je tak přínosem i po stránce poznání politických a hospodářských dějin Království českého v raném novověku.

Studie samotná je rozčleněna do čtyř hlavních částí. V první jsme seznámeni s širokou paletou zdrojů, se kterými se autor rozhodl pracovat a které není možné opomenout, ať už se jedná o prameny uložené ve vatikánských archivech nebo o materiály domácí provenience, uchovávané především v Národním archivu či příslušných státních okresních archivech. Vynechány ovšem nebyly ani dokumenty nacházející se v Österreichisches Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv (logicky například písemnosti vztahující se k osobnosti kardinála Harracha, jenž stál u zrodu solní smlouvy). Petr Honč tak díky sofistikovanému výzkumu v dotčených institucích mohl pracovat s materiály, jako jsou korespondence církevních hodnostářů, akta příslušné

¹ Honč, Petr: *Praha mezi Vídni a Římem: Solní smlouva a správa cassa salis v letech 1630–1782* (Dizertační práce, Katolická teologická fakulta, Univerzita Karlova). Praha 2017.

² Honč, Petr: *Spojenci i rivalové. Církev a stát v době platnosti solní smlouvy (1630–1782)*. Praha 2021, s. 21.

římské Kongregace pro šíření víry, účty, kvitance a zprávy arcibiskupů i dalších činovníků, kteří kontrolovali mimo jiného i hospodaření s pokladnou.

Mimo výše zmíněného je v kapitole rovněž rozveden dosavadní stav bádání. Autor zde upozorňuje na torzovitost a povrchnost prací, které se otázkou *cassa salis* doposud věnovaly, snad s ohledem na přílišný rozsah časový i materiálový. Pokud už dílčí studie vznikaly, týkaly se solní smlouvy jen okrajově, resp. jen v určitém období. Petr Honč slibuje rovněž poukázat na nedostatky dosavadní literatury a zavádějící interpretaci pramenů, což v dalších kapitolách také dodrží. V závěru první části jsou pak představeni, slovy autora, hlavní aktéři, kteří určovali a podíleli se na správě pokladny. S ohledem na spletnost vztahů a postů, které se do jejího fungování během 150 let existence promítly, je tento exkurz obzvláště cenný.

Ve druhé kapitole Petr Honč rozebírá hmotné zabezpečení katolické církve v Čechách, a to především v časech po bitvě na Bílé hoře, kdy se na plno projevil ekonomický i personální úpadek uvnitř katolického kléru. Postupně je tak čtenář seznamován s procesem, který vedl k ratifikaci solní smlouvy. Tuto trnitou anabázi rekonstruuje především za pomoci písemností Kongregace pro šíření víry, která byla pro tento případ stěžejním orgánem papežského státu. Zcela zásadní jsou také dokumenty a korespondence, které putovaly i mezi vídeňskou nunciaturou a pražským arcibiskupstvím. Autorovi publikace se zde podařilo přehledně popsat, k jakým politickým úvahám a posléze kompromisům docházela Vídeň a Vatikán, než byla smlouva definitivně v roce 1633 uzavřena. Na samotný závěr této části pak připojuje ještě krátký exkurz, v němž přibližuje snahu neznámého jedince, snad pravděpodobně z církevních kruhů, který usiloval o zpochybnění platnosti smlouvy a jehož spisem se vážně zabývalo místodržitelství ze strachu o destabilizaci poměrů v zemi mezi duchovním stavem a světskými pány.

Předposlední kapitola už se zabývá konkrétní situací v letech 1630–1710, kdy je popsána správa pokladny za jednotlivých pražských arcibiskupů Harracha, Sobka, Valdštejna a Breunera, a také jejich komunikace s kongregací a nunciaturou. Přihlédnuto je ke konkrétním sporům, které souvisely s výkladem smlouvy, k půjčkám panovníkům na válečné výdaje a žádostem královských měst o příspěvky na obnovu kostelů a podporu kněží, na což se městům nedostávalo financí. Jako pozoruhodné se jeví případy, kdy arcibiskupové nakládaly s financemi bez vědomí Vatikánu, což neznázka vedlo k dlouhodobým problémům.

V tomto období i v časech následujících docházelo opětovně ke snahám o založení nových biskupství v Čechách, jak tomu ostatně v jádru chtěla i solní smlouva. Petr Honč na tomto místě analyzuje, jakým způsobem byl tento pro-

ces veden a naplňován, resp. nenaplňován. Právě v této souvislosti je pak také připomínán vznik tzv. farářské pokladny, která na přelomu 17. a 18. století nabírala konkrétních tvarů a odráží skutečnost, kdy panovník stál spíše než o navýšení počtu biskupství o nové a zaopatřené farnosti. Jak autor umně dokládá, již v těchto časech je také možné spatřovat pozvolný nárůst světského vlivu na nakládání s prostředky v solní pokladně.

Právě dominance Vídně je motivem poslední části knihy, která se zabývá správou solní pokladny v období episkopátů arcibiskupů Khünburga, Manderseida a Příchovského až do roku 1782, kdy církev pozbyla veškerého vlivu na přerozdělování těchto financí. Právě zde Petr Honč popisuje a dokládá, jaké zásahy do správy *cassa solis* činil osvícenský stát a zároveň přesvědčivě vyvrací i v odborné literatuře často opakovaný omyl o tom, že finance ze solní pokladny odcházely mimo území Čech a využívala je i sama Kongregace pro šíření víry.³

V celém textu je rovněž patrna autorova jazyková vybavenost a nezapře se tak i jeho vzdělání v klasické filologii. To pozorný čtenář v textu odhalí na několika místech, kdy autor možná až nadužívá některé latinské formule, které by snad mohly nahradit jednodušší a čitelnější české výrazy. Obzvláště v případě, kdy kniha vyvrací některé stereotypy o hospodaření katolické církve, které, jak již bylo uvedeno, jsou opakovány i v dnešní době, a studie by tak byla nanejvýš vhodnou četbou i pro širší veřejnost.

Pojmout komplexní dějiny solní smlouvy představuje velkou a nesnadnou výzvu, již se autor s vervou chopil. Nezbyvá snad než dodat, jak v předmluvě knihy ostatně konstatuje i Tomáš Petráček, že tento risk dokonale vyšel. Kniha, jejíž název věrně odráží 150 let trvání tohoto konkordátu a střídavého stýkání a potýkání státu a církve, tak představuje mimořádně přínosný příspěvek nejen k církevním dějinám raného novověku.

Mgr. Michal Nguyen
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Na Hradě 5
771 80 Olomouc
Česká republika
e-mail: michal.nguyen01@upol.cz

³ Tamtéž, s. 162.